

Geschiedkundige schets

over

EDEWALLE

door

POB KORTEMARK
KMO305316

wyla

korf

938.1

ANT. DESCHREVEL, past.

OPENBARE BIBLIOTHEEK

Torhoutstraat 13

8110 KORTENMARK

W. Ma. 938.27
W. Ma. - hand 938.27

Geschiedkundige schets

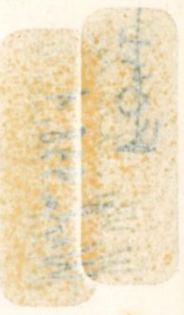
tr. w. KORTENMARK
EDEWALLE

over

EDEWALLE

door

ANT. DESCHREVEL, past.

1970

1970
1970
1970

100 JAAR EDEWALLE

Edewalle — afgelegen wijk van Handzame — werd als proostdij of hulpkerk opgericht in 1871. Mgr. Faict benoemde er op 10 juli August Vercamer, onderpastoor te Dikkebus, als proost. Baron Louis Gillès had er temidden zijn uitgestrekte eigendom een proostdij en een kerk gebouwd die op 24 augustus werd ingewijd en in gebruik genomen. Later (1874) bouwde hij er een school naast met klooster. Eerst in 1901 zou Edewalle als parochie worden opgericht. Bij dit alles was de bekommernis van het bisdom en van de stichter het geloof bewaren en bevorderen bij het volk dat — ver van de eigen parochiekerk verwijderd — verstoken bleef van parochiale hulp en zorg.

Gedurende 100 jaar hebben priesters en onderwijskrachten van Edewalle zich ingespannen voor de heerlijke opdracht en dringende taak van een parochie : de christelijke geest levendig en werkzaam houden, het sacramentele leven tot bloei doen komen, zorgen voor de godsdienstige opvoeding van de jeugd, een gids en steun zijn voor het volk van God op de weg naar het Vaderhuis.

Gaarne breng ik hulde aan mijn voorgangers, de twee proosten en de vijf pastoors, die werk noch moeite hebben gespaard om Edewalle tot een schone en gelukkige parochie te doen ontwikkelen. Ik dank hier uitdrukkelijk en gaarne de vele edelmoedige medewerkers voor het welzijn van de parochie : de heren onderpastoors en hulppriesters, de leden van de kerkraad, de eerwaarde zusters, de leerkrachten, de vele leken in hun bonden en organisaties, die elk op hun terrein geijverd hebben voor de bloei van Edewalle.

Met rechtmatige fierheid denken wij aan de vele priester- en kloosterroepingingen uit Edewalle gegroeid ; enkelen zijn uitgetrokken tot in het verre Kongo waar Zuster Pia Planquette de marteldood doorstond.

Dank eveneens aan de gemeentebesturen van Handzame, Kortemark, Ichtegem, Koekeleare en Zarren-Werken om hun begrip-pende houding en hun milde steun voor de materiële zorgen van kerk en parochie.

Moge de Heer Edewalle verder zegenen. Moge het christelijk leven er verder bloeien en onze christelijke gezinnen hun opdracht blijven ter harte nemen. Moge de jeugd edelmoedig en vastberaden de fakkel van de christelijke gedachte overnemen en langs nieuwe wegen de parochiale gemeenschap tot verder bloei brengen. Mogen alle Edewallenaren zich eendrachtig inzetten voor de uitbouw van een bezield kerkgemeenschap. Dan zal Edewalle ook in de toekomst gelukkig en welvarend zijn.

Handzame-Edewalle, 16 juli 1971

Ant. Deschrevel, pastoor.

Het Hof en Heerlijkheid van Edewalle

De naam Edewalle is veel ouder dan meestal vermoed wordt. In het Cartularium van de Sint-Pieterskerk te Rijsel staat een Bauduin de Hiedwalle vernoemd in een akte van 1274. Een stadsrekening van Diksmuide vermeldt Hannekin vanden Eedwalle voor het jaar 1439. Verder staan nog een Joris van Eedwal (1498) en een Cornelius van Edewaale (1580) bekend, zonder dat hieruit blijkt dat het werkelijk gaat om heren van Edewalle. Stelling gaat het hierom in volgende aanhaling : « Robrecht van Bethune, graaf van Vlaanderen, schenkt aan zijn goede vriend Johan heer van Eedwalle de gronden en bossen genaamd Ruidensberg, dit tot vermeerdering van zijn leengoed - sept. 1310 ». Schepen Merlevez te Werken ontvangt van de « heere van Eydwalle » een kwijtschrift verleden « desen 10^{en} in Windmaand 1459 ». Ph. de l'Espinoy noteert : 1573 - Messire Louis Deblaesere, ridder, heer van Eijdwalle (onder Wijnendale) watergraaf van Vlaanderen ». - een belangrijk ambt.

Het Hof en de Heerlijkheid Edewalle, gelegen binnen de parochies Kortemark en Handzame, hingen af van het leenhof Wijsendale waarmee het behoorde tot het Brugse Vrije. De heerlijkheid strekte zich in zuidwest-noordoostelijke richting uit over beide parochies, met als middenpunt Bescheewege. In Handzame lagen de gronden tegen de grens van Werken aan, langsheen de Buschstraete (Noordbosstraat) van aan het Witten Huysken, over de Muishoek en Bescheewege langsheen de Schaakstraat tot aan de Middenstraat. De rest van Edewalle (de punt tussen Koekelare en Ichtegem) behoorde voor het merendeel tot het Hof en de fonchierlanden. Binnen Kortemark strekten zich de heerlijke gronden uit langsheen de Buschstraete (nu Grote Werkenstraat), vanaf Bescheewege tot de vroegere herberg De Drieweg (Desplenter) en de Peereboomstraat (nu Bescheewegstraat) over het Lobbestraeten (nu Lauwstraat) tot het verdweenen Schipperstraetjen, ongeveer rechtover de stallingen van de vroeger omwalde hoeve Maur. Deryttere, die het heerlijk- of opperhof van Edewalle vormde. Dit Hof — het Edewalle-goed — omvatte ongeveer 38 gemeten fonchiergronden meestal gelegen ten noorden naar de huidige keek toe. Afgezonderd van de andere gronden kwam nog een stuk bos- en bouwland van de heer-

lijkheid voor in het noorden van Handzame, langs de weg naar lichtelegem (Vinkensveldstraat), aan het einde paalden van de huidige Edewallestraat (Van Dorpe). Deze gronden paalden aan de fonchierbusschen — ongeveer 90 gemeten groot — gelegen vóór en naast de huidige kerk. Vandaar de oorsprong en verklaring van de nu nog gebruikte benamingen « Edewalle-Busch » en « den Busch » of « de Busschen », voor de kerk en het dorp Edewalle.

De totale oppervlakte van de heerlijkheid Edewalle bedroeg — de hoflanden of fonchiergronden inbegrepen — binnen de parochie Handzame 267 gemeten, 1 lijn, 42 roeden, en binnen Kortemark 139 gemeten, 1 lijn, 77 1/2 roeden; samen 407 gemeten en 19 1/2 roeden. Dit alles naar de Ommeloooper van 1787.

Uit voorgaande blijkt dat Bescheewege het meest bewoonde centrum vormde van het vroegere Edewalle; sedert 1914 zijn daar niet minder dan 40 woningen verdwenen. Op het kruispunt stond de graanmolen van de heerlijkheid, verdwenen tijdens de eerste wereldoorlog, met daartegenover de herberg Bescheewege (Vens) die dienst deed als wethuis en vierschaer. Op de andere hoek van de kruisweg kwam naast het woonhuis (Vandenbergh) het Onser Vrouwen Cappelleken Borgherscheewege voor dat een belangrijke rol speelde in het ontstaan van de latere proostdij en parochie Edewalle. In deze kapel o.m. herbouwd in 1772, werd het bronzen kroonluchterbeeldje van O.L. Vrouw van Edewalle bewaard. Het kon bij de inval der Fransen in 1794 in veiligheid gebracht worden door molenaar Vande Wiele en werd overhandigd aan de laatste heer van Edewalle, Joseph van Huerne. Deze schonk het in 1817 aan de kerk van Kortemark waar het verder vereerd wordt onder de titel van O.L. Vrouw van Troost. De oude kapel verdween bij het aanleggen van de steenweg (1887) en werd vervangen door een nieuwe die een eindje vandaar werd opgetrokken.

Wij kunnen ons hier niet verdiepen in de geschiedenis van de heerlijkheid Tillegem (Sint-Michiels), waarvan de bezitters een tijdlang eveneens heren van Edewalle waren. Don Juan de Matança, Spaans konsul te Brugge, kwam door aankoop in het bezit van de heerlijkheden Tillegem en Edewalle ca 1560. Beide bezittingen gingen over op Ferdinand de Matança en nadien op zijn zoon Filips de Matança, ridder en burgemeester van Brussel (1590). Uit een goederenstraat van 1597 noteren wij dat « de heerliche van Eduwaele metten upperhove ende nederhove hondert xxi ghemeten ij lynen vyf roeden lands » groot was. Jonkheer Sylvester de Matanse volgde in 1615 op als bezitter der heerlijkheden; hij was burgemeester van het Vrije (1619-20) en werd op 10 april 1623 door koning Filips IV van Spanje als ridder erkend. Volgens het register van denombremment (1626) omvat het leengoed Edewalle o.m. « upperhof, nederhof, singe-

len, bogaert, walgrachten, landt, meersch, busschen, vyvers ende velt »; het telt nog « achtthien manschepen ende onderleenen » en beschikt over « een vierschaere, bailliu ende seven laeten ghesworen om recht ende wet te doene alst van noodes ». De bestuursvergaderingen van baljuw, burgemeester, (zes) schepenen, griffier, ontvanger en stokhouder hadden plaats in het wethuis der heerlijkheid, de herberg Bescheewege. De laatste heer uit het Matanza-geslacht was Karel-Filips, die op 30 maart 1639 zijn vader opvolgde. Hij herbouwde het woonhuis van het Edewalle-goed in 1647 en verkocht de heerlijkheid op 6 juli 1663 aan Nikolaas Rommel, rechtsgeloorde en pensionaris van het Brugse Vrije.

Door het huwelijk van Anna Rommel met Henri-Benoit Audejans kwam Edewalle ca 1690 in het bezit van jonker Hubert-Arnold Audejans, heer van Edewalle en Torre, ter Walle, Wyckhuysse, enz. Zijn dochter Marie-Madeleine huwde Antoine de Villegas die aldus ook tijdelijk de titel « heer van Edewalle » voerde. Na de dood van Mevrouw Audejans (20 sept. 1769) ging de heerlijkheid over tot het geslacht van Huerne. Aybert van Huerne (x Marie-Madeleine Rapaert en x Marie-Placide de Croix) erfde Edewalle op 14 mei 1750; na zijn dood te Brugge op 20 nov. 1760 kwam de heerlijkheid op 16 febr. 1761 aan Aybert-Joseph van Huerne (* 31 dec. 1720. † 10 dec. 1800), heer van Schiervelde, Ayshove, Edewalle, enz. gehuwd met Marguerite Charles, vrouw van Puyenbeke, Nieuwenhove, enz. Deze lieten als erfgenaam een enige zoon na, Joseph-Aybert van Huerne, die in 1776 in het huwelijk trad met Isabelle de Carnin uit Staden en in 1784 met Marie-Anna de Schietere de Loppem. Dit was de laatste leenheer van Edewalle, aangezien de Franse Omwenteling een einde kwam stellen aan alle adellijke titels en voorrechten.

Ondergang van de Heerlijkheid Edewalle

(1794-1870)

Een van de gevolgen van de Franse Omwenteling (14 juli 1789) was de afschaffing van alle heerlijke rechten. Wanneer in 1794

ons land het slachtoffer werd van de Franse Overheersing verdwenen ook hier de laatste overblijfsels van het leenroerig stelsel o.m. de vele nog bestaande heerlijkheden. Edewalle verloor zijn eigen bestuurlijke instelling en kwam onder de twee parochies waartoe het behoorde: Handzame en Kortemark die nu als gemeente werden opgericht. Alleen de namen Edewalle-goed en Edewalle-bos bleven bewaard. Doch de heerlijke gronden bleven eigendom van de vroegere bezitters, de heer Aybert-Joseph van Huerne te Brugge. Het Edewalle-goed was alsdan bewoond door grootheer Felix Vande Wiele, gehuwd met Catharine Vereecke die negen zonen en twee dochters hadden. Een van die zoons, Ignatius Vande Wiele, molenaar op Bescheewege, was de laatste baljuw van de heerlijkheid. Bernardus Vande Wiele, de laatste burgemeester van Edewalle, was waarschijnlijk zijn broer. Een andere broer, Ferdinand Vande Wiele, gehuwd met Cecilia Desimpel, volgde zijn vader Felix op als uitbater van het Edewalle-goed. In die tijden spookte het er geregeld zodat het leven er ondragelijk werd en dat Jozef Vande Wiele (zoon van Ferdinand) er zijn dood aan haalde. Zijn vrouw Cecile Caenepeel, weduwe geworden, verliet met haar kinderen de hofstede om zich in Torhout te vestigen.

Intussen was de enige dochter van Joseph-Antoine-Aybert van Huerne (zoon van Aybert-Joseph-Augustin) Marie-Josephine van Huerne (geb. 3 juni 1786) in het huwelijk getreden met Baron Jean-Marie de Pelichy (geb. 2 mei 1774) de latere burgemeester van Brugge († 18 nov. 1859). Uit dit huwelijk sproten twee kinderen: Marie-Josephine (geb. 9 maart 1808) en Joseph-Antoine-Marie (geb. 15 april 1809) die priester werd en stichter van het klooster Ave Maria te Izegem, het huidige instituut de Pelichy.

Marie-Josephine de Pelichy huwde op 4. aug 1828 te Brugge met Baron Louis-Jean Gillès (geb. te Antwerpen op 25 juni 1798). Deze bekwam op het einde van zijn leven (22 febr. 1872) van Leopold II, om bewezen diensten aan het Vaderland, de machtiging bij zijn naam die van zijn vrouw te voegen, omdat zij de laatste overgeblevene van haar stamhuis was.

Door zijn huwelijk was Baron Louis Gillès in het bezit gekomen van de erfgronden in Edewalle; deze wist hij nog te vermeerderen door aankoop van verscheidene partijen zodat zijn totaal bezit in Edewalle 250 gemeten of omtrent 125 ha. bedroeg. De familie Gillès - de Pelichy verbleef een heel deel van het jaar op het kasteel te Izegem waar zij bekend stond om haar grote liefdadigheid en een groot deel bekostigde van de nieuwe Sint-Hilोनiuskerk (1855).

De Proostdij Edewalle 1870-1900

Wij laten hier moeder Verkest, Theresia Lietaert uit Izegem, aan het woord, naar het handschrift van haar zoon Pater Verkest (1955). Het vormt een echt tijdsdocument over het landelijk leven van die tijd.

Wat ons moeder daarover vertelde: Ik was zo ongeveer zestien jaar. Te Izegem was zekere Debruyne gekomen als pastor die vroeger pastor was te Bovekerke (1830-34). Deze begon eens zijn preek: 'k Stond nog te Bovekerke en op een zondagmiddag in 't heetste van de zomer kwam ik langs een lange zandstrate door de Edewalle bossen gegaan. Gekomen aan Bescheewege was er veel volk aan het bidden rond een kapelleke. 'k Vroeg aan een van die mensen: maar waarom nu hier al dat volk? hij antwoordde: Menere, 't is hier overal bijkans een ure van de kerke, dat is te verre voor oude, zieke en gebrekkige mensen en daarom komen die hier te gare bidden 's achternoens bij dit Onze Lieve Vrouwekapelleke. - Gif nu, mensen van Izegem, die tegen deze schone kerke woont van Sint Hilonius, 't is u te vele van enige stappen te doen om naar de kerke te komen. Zij ginder aan 't kapelleke van Bescheewege zeiden: Menere, hadden we hier maar een kerkske met een priester. De familie Gillès - de Pelichy, de heren van die Edewalle-bossen, waren daar ook in de kerke en in dat sermoen. En ik luisterde alsof de pastor sprak van een streek uit verre landen.

Later — d'oudste, onze Louise, was al getrouwd met Maarten De Smet van Legem — stierf ons moeder (Rosalie Callens) als gestolen en zo stond ik voor de menage en dacht ook niet aan trouwen. Maar Petrus en Edward zouden wel getrouwd hebben hadden ze maar aan een hof kunnen geraken.

Vader, (Jan Lietaert) zei ik eens: de Baron komt zo geerne 'n beetje kouten met u, zou je 't hem niet een keer kunnen vragen voor Petrus en Edward of er geen van zijn hoven openkomt. - Dat doe'k niet, zei vader, maar gij, Theresia, als het pas geeft en ik niet in huis ben als hij komt, ge moogt gij wel zeggen dat vader zo begaan is met Petrus en Edward omdat er nergens hoven openkomen.

De Baron kwam, 't gaf gelegenheid, mijn herte klopte geweldig, maar 'k zei het hem toch. Hij keek me aan en zei toen: 'k ga er op peinzen, Theresia, 'k ga er op peinzen, maar 't is al 17 jaar dat er geen van onze hoven open is gekomen.

Later — 'k was in huis — kwam hij eens terug en zei dat een hof (46 gemeten) zou openkomen tegen d'Edewalle-bossen, waar Pieter De Volder boerde die met zijn Belle geen kinderen had en wilde uitscheen van boeren. - Dat hof, zei hij tegen vader, is voor Theresia. 'k Verschoot me bijkans dood. - Maar menere, stotterde ik, dat was niet voor mij bedoeld maar voor Petrus en Edward. - Hij keek weer ondeugend lachend naar vader : 't is voor Theresia Jean, en hij was de deur uit.

Zekeren dag kwam Fielte Dalle aan vader vragen of zijn kozijn, Ferdinand Verkest, zou mogen kennis maken met Thesia. 't Was een beste boerenzoon, zei hij, die zondagschool hield en steen bakte uit 't kerkeland voor Pastoor Loncke's nieuwe kerk te Egem. Thesia, zei vader, als ge wilt trouwen — 'k was toen al 27 jaar — ge kunt toch niet blijven wachten en d'occasie van d'hand schuiven. Julie is nu ook al oud genoeg om 't menage te doen, en daar is ook, ge weet, dat hof van de Baron. - Felix, zei vader verder, dat uw kozen maar een keer komt. - Maar vader toch ! 'k heb nog nooit op trouwen gepensd ! - Laat hem toch maar komen, Thesia, ge kunt gij hem dan zelf bescheid geven.

Van dan voort kwam vader (Ferdinand Verkest) nu en dan eens op bezoek. Maar zijn moeder (Godelieve Defoer) werd ziek en stierf. 'k Werd op de begraafing uitgenodigd, moest er ook naar toe van vader, al durfde ik bijkans niet. 'k Vergete nooit dat ik haast in de grond zonk van schaamte als ik de mensen achter mij hoorde vragen : is dat ook ene van de familie ? Neen 't, vezelde de andere, dat is Fernands de zijne. Ondertussen wierd pastor Loncke van Egem overgeplaatst naar Kortemark. Ik en vader gingen eens te gare naar pastor Loncke en verder op bezoek bij Pierre De Volder waarmee pastor Loncke botte : goe mensen ! - Bij Pierre en Belle waren we toch zowel gekomen en ze verlangden maar dat we zouden trouwen en bij hen in gaan wonen ; we zouden meeboeren, 't hof en de streke leren kennen en in gang komen.

We wachten dus niet van trouwen tot dat Pierre van zijn hof ging en 't duurde niet zo lange of we woonden in bij Pierre en Belle als kinderen van den huize (1869). Belle zal ik altijd dankbaar blijven, zei moeder, z'is als een moeder voor mij geweest. En tot aan hun dood zijn we beste dikke vrienden gebleven, juist familie. Vader bracht er onze grote wagen mee, ge-maakt en gekocht om 't steen te vervoeren voor de kerke van Egem. Nu buiten gebruik en te kope, had vader als oud-steen-bakker d'eerste occasie ervan.

De hofplaatse bij Pierre was klein en vernepen... een vervallen hof. Als de Baron kwam voor Pierre's laatsten pacht zei vader : Menere de Baron, die bouwvallige doeninge hier zou moeten herbouwd of wat hersteld worden. En weet ge wat, zei vader

verder tegen den Baron die maar aardig opkeek naar die nieuwe pachter, er steekt hier leemaarde voor baksteen in sommige van uw landerijen. Laat me stenen bakken ; dat heb ik als jong-man nog gedaan voor de kerke van Egem. - Als hij dat hoorde was 't een anderen Baron en zei : Verkest, overal in mijn goed waar ge leemaarde vindt moogt ge steen bakken. Maar we moeten eerst nog wat anders bespreken, luistert : 't is vier jaar dat de pachter van 't Edewalle-goed (Seven Vande Wiele) geen pacht meer betaalt, zeggende dat hij niet kan. Heel dat hof (56 gemeten) met zijn landerijen ligt verwaarloosd en vergaat van pemen, distels en onkruid ; dat zult ge al wel gezien hebben. De maat is vol... die gaan daar weg. Ge zoudt gij op dat hof kunnen gaan, 't is 't oud kasteelhof en veel beter in gebouwen. Goed, meneer de Baron, zei vader, maar op conditie dan dat ik het land van de twee hoven beboer, dat dit hof wegvallt en dat we met de afbraak het oud hof en de wegen verbeteren. - Ik zei zeer daarop, want de Baron keek zo verveeld en ver-steld op naar vader, och menere de Baron, 't is toch zo nodig dat er hier verbeteringen komen. Ge kunt hier 's winters niet buitenkomen of ge zit tot over je knoessels in d'ore. Om 's zondags naar de Mils te gaan — en 't is hier toch zo verre van de kerk — moeten we 's zaterdags van hier tot aan de Pereboom, met de Geldhofs en de Crevits, elk zijn einde alle strappe dikke stroodutsen leggen om er fatsoenlijk over te komen. Als ge dan 's morgens vroeg in den donkeren met uw lantern u toch mistert, zit ge met natte en vilje voeten in de kerk, en de mensen van de plaatse kijken u achterna... dat zijn er zeker van de boskant ?

G'hebt gij schoon lachen, meneer de Baron, maar 'k denk ik altijd terug aan pastor Debruyne en zijn preek over de mensen van Bescheewege, hier dichte bij, en die hij 's zondags achter-noene vergaard aan de O.L. Vrouwkapelle, daar zag bidden omdat ze te verre waren van de kerk. Ja 't is hier te verre van de kerke, menere de Baron, bijzonder 's winters in den donkeren door die orestraten met hun diepe karreslagen ; 't is haast niet om er door te geraken. Er moest hier waarlijk ergens in den omtrek 'n kerke komen met een priester.

Thesia, zei de Baron die me had laten uitklappen, dat zou nog wel kunnen, ja dat zal er, peis ik, nog wel van komen. Wijf ook hoorden pastor Debruyne die zondag ; we hebben erover nage-peinsd en al veel besproken. - Maar Verkest, kwestie die twee hoven te gare, dan valt er voor ons een hof en een pachter weg ! Daar moet ik nog eerst op slapen en van spreken ; daar hadden we nooit aan gedacht. Daarbij Verkest, die twee hoven tegelijk begaan en dan nog steen bakken, dat zal niet gaan man, dat is te veel op de vorke. - We zijn jong, meneer de Baron, we zullen 't doen gaan, zei vader. - 'k Hore dat geerne, zei de

Baron, we gaan daarvan spreken en ge zult binnenkort bescheid krijgen.

Nog in 1869 zette vader de steenbakerij in gang, daar waar ze 't nu de moortelputten noemen. Met d'eerste probatie steen bouwde men de « Drieweg », daarna een huis op den Ruinberg, waar Sanderije De Volder bijkans niet bovenkwam met zijn groten wagen steen bespannen met drie peerden ; zo slecht waren toen die zandstraten met hun diepe slagen.

Een keer in de zomer ; 't was nog geen vijf uur in de morgen, was de Baron van Izegem al op 't hof met peerd en sieze. 'k Kwam zere uit de koeistal want vader was bij 't opstaan al naar de steenoven. - Wel, wel, zei ik, Meneer de Baron, van 's morgens al zo vroeg, dan staat heel 't hof nog overeinde. Niets mee inzitten, Tresa, 'k betrape ze geerne op hun nest en die zo vroeg al in gang zijn, die komen d'er wel. En Fernand, Tresa ? Naar de steenoven, menere, kijk ginder, ge ziet hem dampen. - Hij ging er naartoe. Die dag was de Baron gekomen om 't steen te zien en te keuren ; hij wilde ook met vader de plaatse kiezen waar hij de kerk zou laten bouwen. 't Zou, zeiden ze, als ze over noene dood van den dorst en den honger terugkwamen, recht voor de motewegel zijn, aan den overkant van de bosdreve. En daar is ze ook gebouwd. De gebroers Gustie, Sijse en Sanderije Jonckheere hebben met hun kortwagens al het steen vervoerd voor de kerke en Gusten Desimpel, de metser, heeft nooit op steen moeten wachten.

Tot daar het relaas van iemand die meer was dan tijdgenote. De familie Verkest-Lietaert nam haar intrek op het oude Edewalle-goed op 2 mei 1872. Er werd niet enkel een kerk gebouwd in het Edewalle-bos maar ook een huis voor de dienstdoende priester, dat klaar kwam in het voorjaar 1871. De aannemer van de bouwwerken was Karel Knockaert-Laleman uit Zarren ; op de haan van de kerk komt voor : « F. Debosschere, Cortemarq 1870 ». Op 10 juli 1871 werd August Vercamer, onderpastoor te Dikkebus, benoemd als eerste proost van Edewalle. Aangezien de kerk nog niet klaar was, kwam hij zich eerst op 22 augustus te Edewalle vestigen. De nieuwe kerk werd ingewijd op 24 augustus, daags voor het feest van de H. Lodewijk, patroon van haar stichter Heer Baron Louis-Jean Gillies. Zij kreeg de titel van O.L. Vrouw naar de naam van mevrouw de Barones Marie-Josephine de Pelichy. De inwijding werd gedaan door deken Leop. Ghesquiere uit Torhout o.m. bijgestaan door Al. Vrambout, pastoor te Handzame en Const. Loncke, pastoor te Kortemark. Mijnheer de Baron was persoonlijk niet aanwezig, doch zijn echtgenote Mevrouw de Barones met een zoon Baron Jean-Louis Gillies-Moretus en een nicht Gravin Mathilde de Robiano. Proost Vercamer droeg de eerste H. Mis op die ge-

diend werd door de jonge Baron Jean Gillies.

Hiermede waren nog niet alle problemen opgelost. Er diende voorzien in het levensonderhoud van de proost ; deze kon maar een staatstoelage bekomen wanneer de nieuwe kerk officieel erkend was. Hiertoe moest de kerk eerst geschonken worden aan de kerkfabriek van Handzame en het huis van de proost aan de gemeente Handzame. Om die instanties niet te bezwaren met onderhoudskosten schonk de Baron een kapitaal van 5.000 fr. te beleggen in belgische fondsen tegen 4,50 % interest. De kerkfabriek ontving 3.000 fr. en de gemeente 2.000 fr. van wie Edewalle nu nog jaarlijks een rente ontvangt van respectievelijk 90 en 60 fr. Deze schenking werd aangenomen en bekrachtigd door de Ministeries van Justitie en van Binnenlandse Zaken op 4 juli 1872 (zie Belgisch Staatsblad van 7 juli 1872). In dit stuk werden ook de grenzen voor de nieuwe hulpkerk vastgelegd. Deze vallen samen met de grenzen van de aanpalende gemeenten Kortemark, Ichtegem, Koekelare en Werken ; tussen Handzame en Edewalle houdt de grens het midden van de straat die de Bosstraat met de Torhoutstraat verbindt t.t.z. de huidige Noordbosstraat vanaf de vroegere herberg Bescheewege tot aan de Stroolbeek. Men had wel gewenst ook Bescheewege — een deel van Kortemark — hierbij in te lijven, doch het verzet in Kortemark én bij de kerkmeesters én bij de gemeenteraadsleden was zodanig groot dat zelfs een persoonlijke tussenkomst van de Bisschop en van de Provinciegouverneur genegeerd werden. Men vreesde de eigen parochiekerk benadelig te zien en een stuk grondgebied te moeten afstaan aan Handzame. Nochtans had deze grensatbakening geen belang zolang de kerk van Edewalle-bos geen parochiekerk werd. Men mocht er toch geen doopsels toedienen, geen huwelijken inzegenen en geen begravingen doen. Dit is dan ook de betekenis van proostdij en proost tegenover parochie en pastoor.

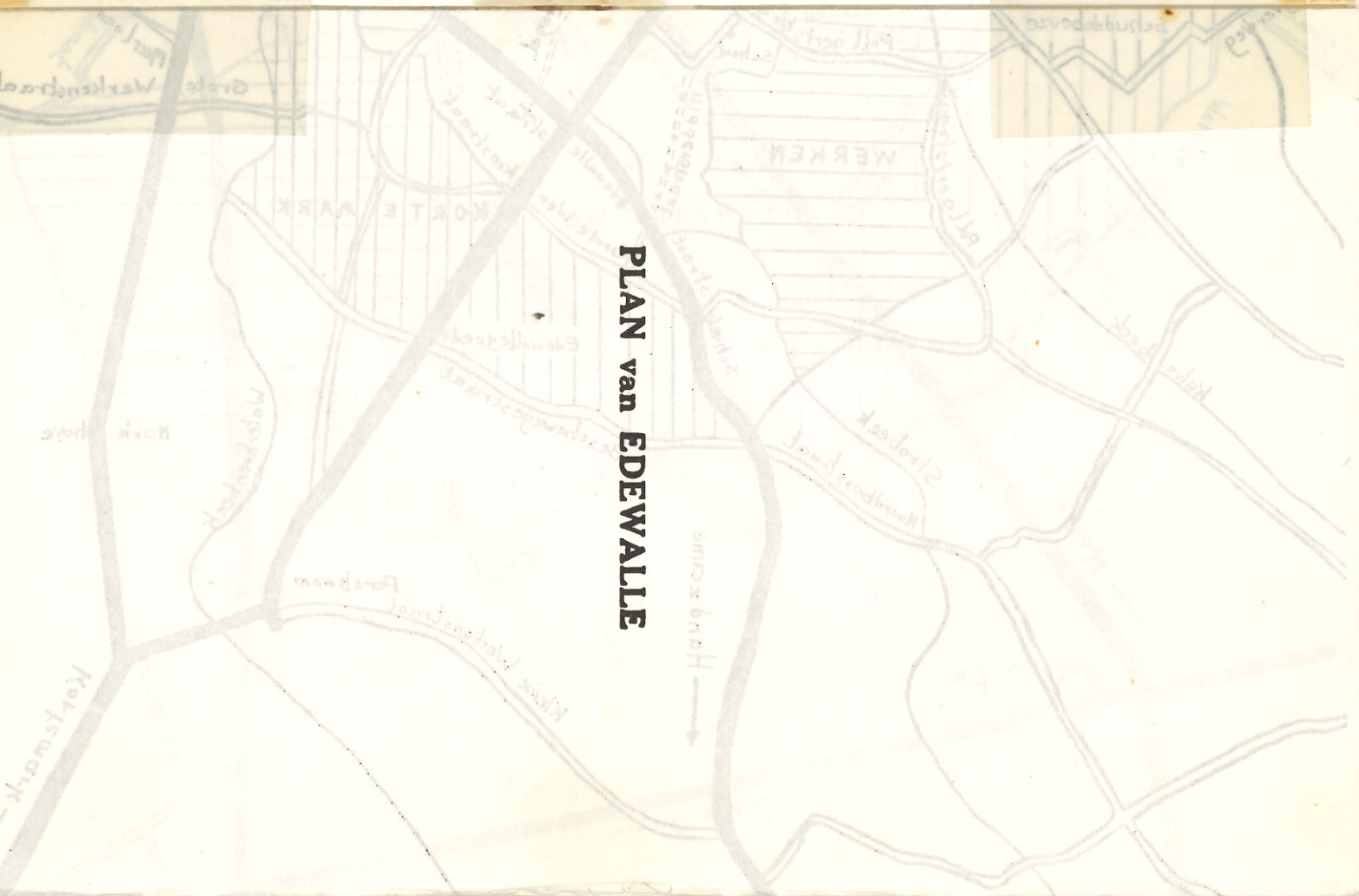
De uitrusting van Edewalle-kerk werd grotendeels bekostigd door de weledele familie Gillies - de Pelichy. Wij vermelden alleen de stukken waarvan ons de maker bekend is. Het altaar met het beeld van de Lieve Vrouw werd gemaakt door Dejonghe-Rijpens uit Izegem ; de taferelen O.L.Vr. Hemelvaart en O.L.Vr. van de Rozenkrans zijn in 1889 geschilderd door Alf. Tribou (Kortemark) ; het beeld van het H. Hart besteld in München. Het beeld van de H. Jozef (Dejonghe, Izegem) werd geschonken door E.H. Joseph de Pelichy, de broer van Mevrouw de Barones, bestuurder van het Ave Maria klooster te Izegem. Al het schrijnwerk (koorgestoelte, communiebank, biecht- en predikstoel) werd geleverd door Pieter Verlinde-Deldijcke uit Kortemark. De twee borstbeelden aan de predikstoel werden gesneden door Verlinde-Vermeersch, beeldhouwer te Torhout. De klok (100 kg) gegoten door Francis Brondel te Brugge, droeg het

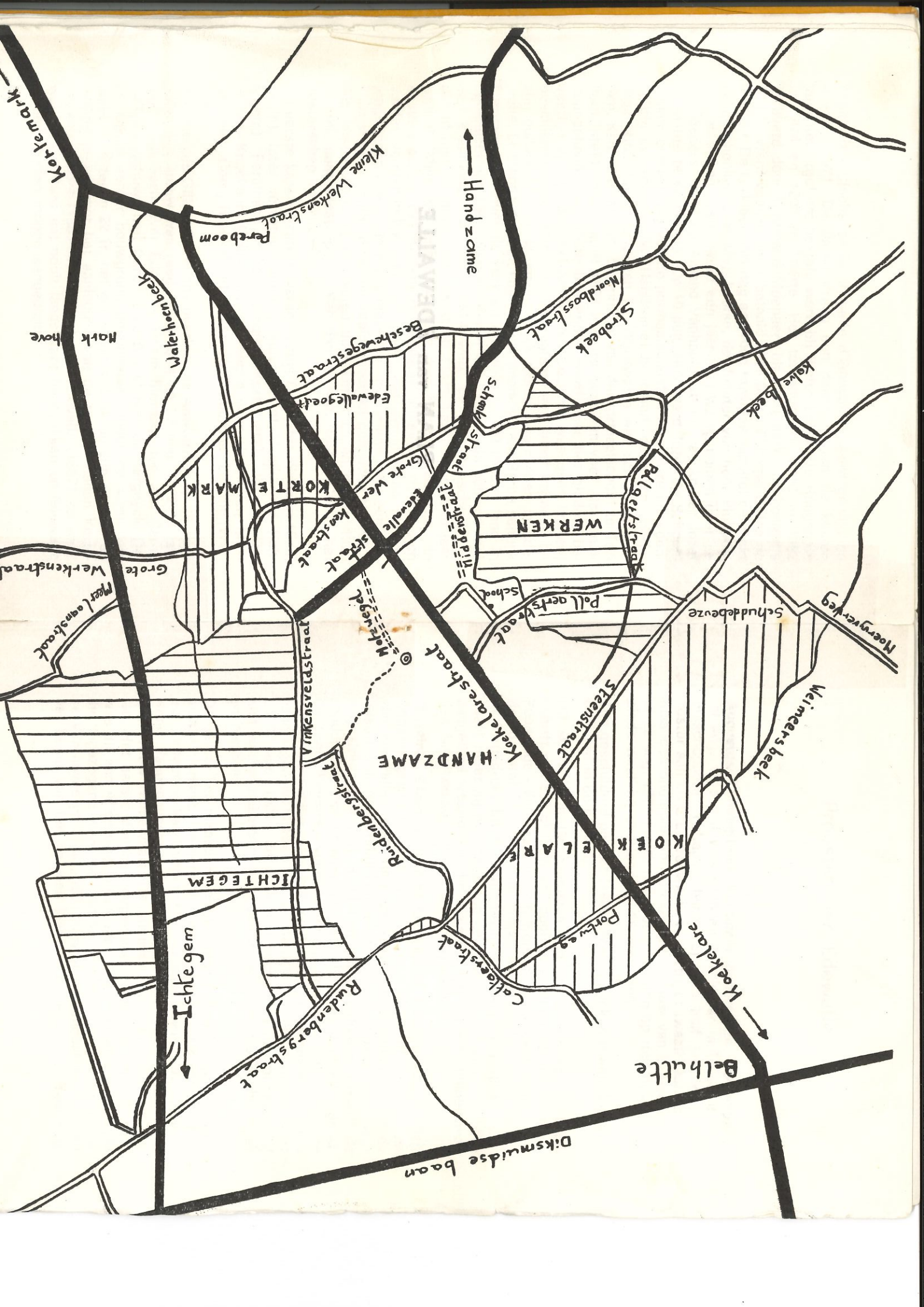
opschrift « Cloche de la chapelle d'Edewalle » werd gewijd op 8 sept. 1871. De Baron droeg een derde af van de kosten voor het orgel dat besteld werd bij Pieter Loncke te Hoogstade in 1874 en 1200 fr. kostte. Het torenuurwerk werd in 1882 geleverd door Ferdinand Moenaert uit Kortemark ; de kostprijs 600 fr. werd voor de helft betaald door Baron Philippe Gilles de Pelichy. De kerk bewaart nog een rood fluwelen kazuifel gemaakt en geschonken door Meij. Louise, de dochter van heer Philippe. Het ambt van koster werd een jaar lang waargenomen door de gebroeders Emiel en Amand Vanhaute, zonen van koster Jozef Vanhaute te Kortemark. Op 10 aug. 1872 werd Jozef De Schoemaker, oud-leerling van de normaalschool te Roeselare en woonachtig op Amersvelde (Handzame) benoemd, doch ten voorlopigen titel maar, aangezien hij onbekwaam was school te houden. Kan. Meerseman, bestuurder van de normaalschool te Torhout, stelde op 11 april 1873 Richard Missaen voor als kandidaat-schoollkoster. Deze benoeming werd door het bisdom bevestigd op 16 april daaropvolgend. Doch er was geen kosterij beschikbaar zodat Missaen 18 maanden lang bleef inwonen bij zijn ouders te Werken en dagelijks dienst kwam doen in Edewalle. Er diende dus een kosterhuis gebouwd. De Baron schonk hiervoor, rechtover de kerk en de pastorie, 100 roeden land in cijnspacht aan Ferd. Verkest die er een groot huis bouwde met een klaslokaal. Op 1 okt. 1874 werd de knechtenschool geopend met 20 leerlingen ; eerst op 1 juni van het volgend jaar trad R. Missaen in het huwelijk met Pelagie Vanhaute, de kostersdochter van Kortemark. Meester Missaen maakte zich verder verdienstelijk met het geven van avondlessen aan de jongelingen tijdens de wintermaanden ; zijn vrouw hield een winkelzaak open. Rich. Missaen heeft er school gehouden tot 1893. Als koster werd hij opgevolgd door Omer Lapon die in 1920 vertrok naar Westkapelle. Van dan af nam Zuster Cecilie het kosterschap waar.

De eerste kapelmeesters waren : Louis Derrytter - Segaert (Edewalle), later vervangen door Joannes Pollet - Vandewalle (Ichtegem) ; Ferdinand Verkest - Lietaert (Kortemark) ; Joannes Devrome - Knockaert (Edewalle), vervangen door Henri Van Masurenhove - Cordy (Koekelare) ; Louis Vandenberghe - Logghe (Werken).

Baron Louis Gilles de Pelichy overleed te Antwerpen op 28 april 1876, zijn vrouw was reeds overleden op 22 aug. 1872 te Izezem. Het bezit over Edewalle kwam hierdoor toe aan Baron Philippe gehuwd met Caroline de Brouchoven de Bergeyck. Deze stelde verder bouwgrond beschikbaar onder de vorm van cijnsgrond tegen 22 fr. het gemet en schonk op zijn domein de nodige grond voor het aanleggen van de nieuwe banen Kortemark-Koekelare (1885-86) en Handzame-Edewalle (1887), op voorwaarde nochtans dat nooit langs deze baanvakken op Edewalle bomen zouden mogen aangeplant.

PLAN van EDEWALLE

Proosten van Edewalle

1. **Augustus Constantinus Vercamer** geboren te Poperinge op 29 aug. 1818. Hij was er twee jaar leraar in frans aan het bisschoppelijk college ; twaalf en een half jaar geestelijk koster aan de O.L. Vrouwekerk te Kortrijk ; twaalf jaar en twee maanden onderpastoor te Dikkebus. Proost van Edewalle van af 22 aug. 1871 tot 20 dec. 1891. Hij ging op rust naar Moorslede waar hij overleed op 26 jan. 1896.

Zijn geschilderd portret (1880 - Med. Duyck, Kortemark) wordt bewaard in de pastori.

Hij schreef De Geschiedenis van Edewalle-Busch in handschrift van 902 bl. bewaard door de heer Thomas-Delalleau te Poperinge - Een stuk hiervan werd anoniem gepubliceerd onder de titel : Stichting der kerk van Edewalle-Busch, 16 blz. in 8° gedrukt bij F. Bonte-De Jude, Brugge (ca 1874). Hier-naast moet hij minstens nog een tweetal jaarboeken hebben aangelegd waarin o.m. knipsels uit dag- en weekbladen werden bijgehouden ; deze zijn zoekgeraakt.

2. **Theodoor Edmond Desauw** geboren te Tielt op 18 juli 1846. Priester gewijd te Brugge op 2 april 1870. Hij werd proost van Edewalle begin 1892 en bejiverde zich vooral voor de luister van de goddelijke diensten en voor zijn kerk, waar nog altijd maar één H. Mis mocht opgedragen worden de zondag. Hij leed eronder dat Edewalle geen parochie was en de schoolkinderen voor de lering, in voorbereiding van de eerste communie, naar hun eigen parochie moesten. Op zijn aandringen werd Edewalle als parochie erkend door de Staat op 22 aug. 1901 ; de gewenste begrenzing had hij evenwel niet kunnen bekomen langs de kant van Kortemark-achterhoek en Werken.

De eerste kerkmeesters van de nieuwe parochie waren : Ferdinand Verkest - Lietaert ; Felix Jonckheere - Derytter ; Charles Tylleman - Van Copenolle ; Charles Syoen - Verhaeghe ; Henri Vandebussche - Debruyne. De titel van de kerk werd O.L. Vrouw Hemelvaart. De nieuwe parochie telde 1138 zielen. Het eerste doopsel toegediend in de kerk van Edewalle was dit aan Alice Cool op 24 sept. 1901. Het eerste huwelijk dat ingezegend werd was dit van Henri Hemeryck en Julien Vanhuynne op 3 okt. 1901, terwijl men moest wachten tot het begin van het volgend jaar om er iemand te begraven.

Marcel Vandewalle, zoontje (4 m.) van Kamiel en Filomène Maeckelbergh opende de reeks, gevolgd door Alexander Devolder, overleden 5 maart 1902.

Hoe wonder het ook moge voorkomen, proost Desauw wilde geen pastoor worden; hij durfde die zielelast niet aan en vroeg om verplaatst te worden. Einde januari 1902 werd hij benoemd tot bestuurder van het klooster van de H. Familie te Leper. Hij werd later verplaatst naar Brugge waar hij gestorven is op 22 dec. 1927. Hij werd te Edewalle begraven en schonk zijn kelk (met opschrift: Theodoor Desauw 3 april 1870) aan de kerk.

De Parochie Edewalle 1901 -

Pastors van Edewalle

1. **Karel Lodewijk Gruwé**, geboren te Izenberge op 15 juli 1844. Priester gewijd te Brugge op 3 juni 1871 en achtereevolgens coadjutor te Meetkerke en te Westkapelle, onderpastoor te Reningelst in febr. 1873 en te Staden in juni 1883. Pastoor van Bootshoeko in dec. 1896 en eerste pastoor van Edewalle in jan. 1902. Hij was een goed priester en gulhartig man, zonder omwegen recht op de man af. Dit bleek o.m. bij het binnenvallen van de Duitsers in 1914. Aan de herberg De Nachtegaal troffen de Duitsers een van hun soldaten gedood aan met afgesneden lippen, neus en oren. Woedend kwamen zij aan bij de enige vooraanstaande persoon van het dorp, de pastoor. Hij antwoordde: « het is niet mogelijk dat de mensen van Edewalle zo iets gedaan hebben. » Hierop werd hij beschimpt en geslagen, gestampt en mishandeld; de mensen werden uit de huizen gehaald en samengebracht rond het verninkte lijk en bedreigd met de dood. Gelukkig (Marokkanen) waren voorbijgekomen: « alleen wilden doen zo iets ». Hierop mochten allen naar huis. Pastoor Gruwé heeft op 28 nov. 1914 en ligt begraven voor de kerk.

Gezien de oorlogsomstandigheden werd geen nieuwe pastoor benoemd. **Karel Jacob**, onderpastoor te Handzame, werd als desservitor van Edewalle aangesteld. Wij treffen zijn naam aan in het dodenregister van 2 dec. 1914 tot 10 dec. 1916. Gedurende heel die tijd staat geen enkel huwelijksgeboek voor Edewalle.

2. **Arthur Moenaert**, geboren te Kortemark op 23 nov. 1891 en priester gewijd te Brugge op 17 juni 1916. Hij werd op zijn geboorteplaats aangesteld als hulp priester in sept. 1916. Vanaf Kerstdag 1916 is hij het die de kerk van Edewalle bediende met veel ijver en godsvrucht. Lang zou dit echter niet duren; hij noteert in de parochieregisters: « alle openbare eredienst heeft opgehouden van 13 nov. 1917 tot 8 dec. 1918 om reden van de gedwongen uitwijking van de bevolking ». Moenaert keerde uit Limburg ziek terug naar Edewalle als dienstdoende pastoor. Het jaar daarop trok hij voor een heelkundige bewerking naar Brugge waar hij overleed op 20 aug. 1919. Hij werd te Kortemark begraven. Pastoor Moenaert schreef verscheidene gedichten die getuigen van zijn dichterlijk talent.

3. **Oscar Planckaert**, geboren te Menen op 25 sept. 1866 en priester gewijd te Brugge in mei 1891. Achtereenvolgens onderpastoor te Risquons-Tout, Moere, Asselbroek en Izegem, werd pastoor te Edewalle begin sept. 1919.

Pastoor Planckaert mocht de herophloei van Edewalle beleven. Totnogtoe waren er de zondag maar twee missen; dat kon zo niet blijven. Hij riep de hulp in van zijn kozijn Leo De Bel, leraar te Torhout, om op zon- en feestdagen een derde mis op te dragen. Na een jaar kwam Alldor Desmet, eveneens uit Torhout, hem vervangen. Deze werd opgevolgd door Bruno Neirynck, de eerste door het bisdom erkende zondagonderpastoor (1923).

Jaarijks bracht Baron Philippe een bezoek aan Edewalle dat als volgt verliep: bezoek aan de pastoor, vandaar samen naar het klooster en de school; middagmaal op de pastorij, na de middag bijeenkomst met al de pachters van het Edewalle-goed. Na de oorlog was in de plaats van zijn vader steeds zoon Henri op bezoek gekomen; iedereen dacht dan ook dat hij Edewalle als erfenis zou nemen. Op 29 nov. 1920 stierf Baron Philippe Gilles de Pelichy te 's Gravenwezel waar hij burgemeester was. Baron Henri die gekant was tegen al wat vlaams was, trof zekere keer op de pastorij de Standaard aan. Het kwam tot een heftige discussie met het gevolg dat de Baron niet wilde blijven middagmaalen op de pastorij; hij trok naar het Edewalle-goed waar die « slechte gazet » ook op de tafel lag. Dit toeval was er wellicht oorzaak van dat Edewalle in erfenis overging aan de broer van Henri, Baron

Louis Gillies de Pelichy. Deze nu stelde op 13 juli 1922 heel Edewalle te koop, zodat iedereen de cijnsgrond waar hij op gebouwd had kon afkopen evenals het bijgaande land dat hij in pacht had. Het Edewalle-goed en alle niet verkochte landerijen in Edewalle werden gekocht door de Kds Verkest; Jules Pollet kocht het hof dat hij beboerde. Het hof Vandenberghe (nu Vandaele - Werken) werd geërfd door Graaf Coronet de Peissant die later de hofplaats, zonder de landerijen, zou verkopen aan Jozef Reby. Hiermede hadden de heren van Edewalle uitgedaan.

Pastoor Planckaert vond dat de kerk teveel het uitzicht had van een kapel, daarom liet hij er drummers tegen aanbouwen (1924). In mei 1925 verliet hij Edewalle om pastoor te worden in Veldegem, alwaar hij stierf op 19 juli 1929.

4. **Delfien Vanhaute**, geboren te Ardooie op 2 sept. 1869 studeerde aan het college te Tielt en werd priester gewijd op 23 dec. 1893. Achtereenvolgens hulp priester te Oostkerke, Pervise en Lampernisse. Onderpastoor te Vichte in juli 1897, pastoor te Edewalle op 1 mei 1925, waar hij overleed op 3 dec. 1944. De huidige klok (sol, ca 95 kg) draagt als opschrift: « D. Vanhaute pastor O.L.Vrouw Edewalle - G. Vanhervliet (Handzame) dedit 1925 - M. Michiels jr Doornik 1925 ». Als zondag-onderpastoor had hij: Bruno Neiryck, Daniël Allaëys, Jozef Nyst, Alfons Dehulster, André Dobbelaere en Gerard Vandeputte.

Op het einde van zijn leven dat samenviel met de harde oorlogsjaren had hij achtereenvolgens als hulp: Godfr. De Bruyne, de peters Meersdom en Carbon, redemptoristen en pater Anselm, kapucien.

In zijn jeugdjaren was Vanhaute een veelbelovend dichter, één van de Twintig Vlaamse Koppen. Hij schreef o.m. Parsifal, wondersage in acht zangen - Rijmdichten I en II - De Ark van Noë, bijbelspel. Op 21 sept. 1969 werd aan de pastorfijf van Edewalle een VTB-gedenkplaat aan priester-dichter Delfien Vanhaute onthuld, zij is het werk van Frederik Minne (Deurle).

5. **Bruno Neiryck**, geboren te Izegem op 21 febr. 1891, deed zijn humaniora aan het klein seminarie te Roeselare. Hij werd priester gewijd in de Begijnhofkerk te Brugge op 2 juli 1917. Werd hetzelfde jaar benoemd tot leraar aan de Normaalschool voorlopig te Brugge gevestigd. Hij verliet Torhout in 1934 om leraar te worden van godsdienst aan de Rijks-middelbare en Normaalschool te Blankenberge. In jan. 1945 werd hij benoemd als pastoor te Edewalle en verbleef er tot 15 maart 1968; is sedertdien op rust in het ouderlijk huis

te Izegem. Begaafd mens, goed priester, kende zijn leven lang niets dan vrienden. Als zondag-onderpastoor deden bij hem dienst: Gerard Vandeputte, Karel Vandecasteele, Marcel Degin, Paul Dehem, André Callewaert, Rafaël Tack, Arseen Allegaert en André Boudry.

Publiceerde een uitstekend pedagogisch werk: « Leeren studeren » (1933) en bijdragen in « Het Vlaamsch opvoedkundig tijdschrift ». Schreef voor « Honderd jaar Katholiek Onderwijs in België » de bijdrage over de Normaalschool van Torhout.

6. **Antoon Deschrevel**, geboren te Haringe (Roesbrugge) op 19 sept. 1913. Studeerde aan het college te Poperinge, werd priester gewijd op 16 april 1939. Bewaker aan het college te leper in jan. 1939, onderpastoor te Ingooigem op 1 sept. 1948. Pastoor benoemd te Edewalle op 29 febr. en er aangesteld op 7 april 1968.

Leden van de kerkraad: Maurits Deruytere - Deleu, voorzitter; Maurits Decaestecker - Goddyn, secretaris; Achiel Chys - Vanryckeghem, penningmeester; Willy Logghe - Vermeersch en Georges Neyrinck - De Clerck, leden; Cyriel Beernaert - Desimpel, burgemeester.

Het aantal parochianen bedroeg op 31 dec. 1970: 890, als volgt verdeeld: Handzame 473, Kortemark 172, Ichtegem 90, Koekelare 80, Zarren-Werken 75.

Edewallenaren in dienst van de Heer

Kamiel Verkest, * Kortemark 1884, Scheutist, priester 1910,

Kongo, † 1952

André Desimpel, * Staden 1909, Kapucien, priester 1934, Kongo

Vital Vangheluwe (Mgr), * Edewalle 1910, priester 1935,

Vic. Gen. Brugge

Jules Vangheluwe, * Edewalle 1912, Scheutist, priester 1937,

Kongo

Gerard Vanhooren, * Rosendaal (Fr.) 1915, priester 1940,

past. Heule-Fatima

Albert Vanallemeersch, * St Georges-d'Elle (Fr.) 1916,

Redemptorist, priester 1942, † 1969

Sylveer Planquette, * Werken 1916, Redemptorist, priester 1942, Jette

Willy Myny, * Kortemark 1932, Redemptorist, priester 1957,
Essen

Jules Vandevelde, * 1897, Br. M-Sulpice, Marist, Pittem

Alois Vandevelde, * 1897, Br. Basilien, Marist, Mont-Saint-Guibert

Mathilde Desjimpel, * 18... Zr Barbara, klooster Ichtegem, † 19...
Julie Gunst, * 1865, Zr M-Constance, Zrs van Liefde Wervik,
† 1941

Marie Verkest, * 1872, Zr M-Valere, Zrs van Liefde Gent, † 1954

Elodie Verkest, * 1873, Vr. Edelburga, abdijs St Godellieve Brugge,
† 1941

Leonie Degryse, * 1874, Vr. Godellieve, abdijs St Godellieve
Brugge, † 1917

Elisa Vanhooren, * 1888, Zr Marie, klooster Handzame, † 1955

Eudalie Tylleman, * 1892, Begijn St Amandsberg Gent, † 19...
Marie Vandevelde, * 1892, Zr Martha, klooster Ichtegem, † 1933

Elodie Haelewyn, * 1896, Zr Christina, Zrs van Liefde Izegem

Leonie Gunst, * 1898, Zr M-Euphrasie, H. Vincentius Kortemark,
Zandvoorde

Agrippina Bolle, * 1902, Zr Imelda, Zrs van Liefde Izegem

Lucie Neyrinck, * 1905, Zr Angélique, H. Vincentius Kortemark,
Westende

Maria Lamote, * 1906, Zr Rosa, klooster Handzame, Edewalle

Nera Planquette, * 1911, Zr M-Pia, klooster Gits, † Kongo 1964

Alma Maertens, * 1914, Zr Margriet, klooster Handzame, † 1933

Nera Vandewalle, * 1918, Zr Margriet-Marie, klooster Handzame

Maria Brackx, * 1921, Zr Berchmans, klooster Werken, Danne
Maria Vermeersch, * 1930, Zr M-Cecile, Zrs Hospitaal Kortrijk,
Kongo

Rosa Steenkiste, * 1932, Zr Godelieve, klooster Handzame

Ida Brackx, * 1934, Zr M-Amata, H. Vincentius Kortemark,
Bredene

Jeanne Brackx, * 1936, Zr Gaudia, Zrs van het Geloof Tielt,
Oostende.

Het onderwijs te Edewalle

Pastoor Karel Dewilde stichtte te Handzame in 1822 de vereniging der zusters van den H. Vincentius. De eerste kloosterlingen ontvingen hun levensregel van pastoor Pieter Goddyn in 1835 en legden in 1838 hun geloften af. In 1848 namen zij de regel van het Bisdóm aan.

Arme School van de HH. Maria en Joseph 1840 - 1874

De bekommernis van pastoor Goddyn ging ook uit naar de kinderen van de ver afgelegen wijk Edewalle. Hij kocht aan de Middenstraat (lopend van de Drieweg langs Livien Denduyver en Willy Logghe naar de Steenstraat) een perceel grond van 14 a 74 ca (waar nu Maurits Matten woont), bouwde er een huis op en een schoolzaal. De school werd geopend in sept. 1840 onder de titel « Arme School der HH. Maria en Joseph » en gehouden door Cordula Victor, geestelijke dochter, geboren te Lichtervelde op 16 jan. 1794. Voordien had zij reeds gedurende 21 jaar het beroep van schoolvrouw uitgeoefend in de arme school te Langemark. Nauwelijks was zij begonnen school te houden of het aantal kinderen van Edewalle en Werken groeide zodanig aan dat de pastoor verplicht was een klaslokaal bij te bouwen en voor een hulponderwijzeres te zorgen. Eerst was dit Nathalie Mylle die later huwde met Amand Broek van de Rode Zee. Zij werd opgevolgd door Rosalie Victor van Ichtegem en later door Flavie Momerency van Handzame. Bij de bouw van de school in Edewalle-Busch was Cordula stokoud geworden en verlaten door haar hulponderwijzeres. Zij heeft opgehouden school te houden op 1 maart 1874 en ging haar intrek nemen te Handzame bij de gezusters Vandaele waar zij op 1 sept. 1874 overleed.

Wij geven hier het relaas van Pater Verkest over het Busch-schooltje van Cordula - een tijdsdocument.

Cordula was een rijzig vrouwmens; zij geleek eerder een man dan een vrouw, had een zware basstem en grote handen en voeten. Ze droeg een witte oorenmuts en een baalschorte. Die schorten waren gemaakt van de baalzakken die de boerekinderen meebrachten — de arme kinderen betaalden niet — gewuld met een kluis tarwe of haver, als schoolgeld. Daarmee leefde Cordula en leefden haar konijnjes. In de winter brachten de kinderen ook stokken en rijshout mee, waarmee het vuur in den heerd onderhouden werd.

's Morgens als de school ging beginnen, kwam Cordula buitenstaan en riep met haar zware basstem, in een langgerekten toon: scho...ol in, scho...ol in. De kinderen speelden op straat, maar mochten nooit verder de straat op dan tot aan den eerstkomenden draai van de zandstraat.

Eens 't schooltje binnen, gingen ze waar hier waar daar zitten

op een laag bankske. Er werd veel luidop en samen gebeden. Cordula had zeer godvruchtig voor, met gevouwen handen, de vingers ineengestrengeld vast voor haar mond. Men leerde eerst Catechismus en dan spellen. De letterkas was er in gebruik. Het leren was persoonlijk; ieder kind kwam apart bij Cordula om zijn eerste letters en woorden te spellen in 't kruisken... a... b... c. Het klonk zo: « dee.ee.en » en dat is « den » - « vee..oo.er » en dat is « voor » - « hase.ee.te » en dat is « het ». De oudsten leerden lezen uit een boekken dat sprak van Juil Seizaert (Caesar). Om te leren schrijven was er in heel de school maar één pen, een ganzepen, die nu en dan door Cordula, met grote zorg gesneden werd. Er was geen bord. Om te schrijven zaten de kinderen op hun knieën op de grond en gebruikten hun zitbankske als pupiter. Ze leerden ook breien en zelfs de knechtjongens moesten leren breien. - Binst de school maakte Cordula haar eten klaar voor 's middags. Eens per jaar werd de vloer met de spade afgestoken.

Arme School van St. Charles 1874 - 1904

De zustersschool van Edewalle, onder de naam « Arme School van St Charles » is gesticht door Baron Louis Gillies de Pelichy, op verzoek van zijn stervende zoon Charles, jezuiet, overleden te Izegem op 27 juli 1872. Vandaar de naam en het beeldje dat in de voorgevel van het klooster prijkt. Het huis van de zusters (waarin drie klaslokalen waren voorzien: een voor de kleinere j. en m.; een voor de grotere j. en m.; een speldewerk-klas) werden gebouwd door Aug. Desimpel-Bondewel van Edewalle onder toezicht van Ivo Steelandt van Handzame in het jaar 1883. Op aanvraag van de Baron kwamen vier zusters uit Handzame zich te Edewalle vestigen. De school werd geopend met een H. Geestmis op 3 maart 1874. Hetzelfde jaar (15 aug.) begon ook de zondagschool voor de jongelingen en jonge dochters. Op 15 nov. 1884 werd beslist de zondagschool te splitsen: koster Rich. Messiaen en Charles-Louis Augustyn (uit Ichtegem) kregen de knechten toegewezen, zuster Vincentia en Clara behielden de meisjes. Hier dient aangemerkt dat de heer Baron instond voor het onderhoud van de zusters en de school — enkel de begoeden moesten schoolgeld betalen.

Zusters in Edewalle vanaf 1874 tot 1904 :

- 1874 Zr Marie - Anna-Theresia Versyck, * Torhout 1811,
† Handzame 1886
Zr Benedicta - Rosalie Gunst, * Ichtegem 1844,
† Edewalle 1902
Zr Stanislas - Julie Hansebout, * Handzame 1854,
† Handzame 1889
Zr Vincentia - Marie Steelandt, * Lendelede 1854,
† Edewalle 1929
- 1882 Zr Clara - Eugenie Ampe, * Handzame 1853,
† Handzame 1943
Zr Placide - Philomène Vanlersberghe, * Ruiselede 1849,
† Handzame 1916
Zr Margaretha - Prudence Gelaude, * Ruiselede 1852,
† Edewalle 1928
- 1889 Zr Mechtilde - Pelagie Devriendt, * Koekelare 1860,
† Edewalle 1934
- 1890 Zr Ida - Marie Vanthournout, * Wervik (Fr.) 1869,
† Handzame 1942
- 1894 Zr Anna - Celina Embo, * Handzame 1870,
† Edewalle 1924.

Aanneembare School 1904 - 1952

In 1904 werden drie nieuwe klaslokalen bijgebouwd door Karel Vanhooren uit Edewalle, volgens de plannen van bouwmeester Wagemans uit Antwerpen, wat nogmaals de vrijgevigheid van Baron Philippe bewijst. Hierna wordt de school aanneembaar en ontvangt een staatsstoelage voor de drie lagere klassen. Na de oorlog houdt de speldewerkschool op te bestaan en wordt een bewaarschool erkend (1921). Er zijn dus voortaan drie lagere klassen en een bewaarklas. In 1930 en 1937 werden respectievelijk een vierde en vijfde klas aanvaard. In 1948, bij de benoeming van onderwijzer André Eecloo, werden de klassen per graad ingedeeld: eindelijk werd in 1954 een tweede bewaarklas door de staat aanvaard.

Zusters in Edewalle vanaf 1904 tot 1952 :

- 1904 Zr. Madeleine - Marie Cornelle, * Handzame 1879,
† Edewalle 1968
1907 Zr. Cecile - Renilde Decoodt, * Handzame 1888,
† Edewalle 1962
1908 Zr. Marie - Elisa Vanhooren, * Edewalle 1888,
† Handzame 1955
1913 Zr. Juliana - Estella Catteeuw, * Lampennisse 1886,
† Handzame 1970
1921 Zr. Lucie - Sidonie Dewulf, * Handzame 1867,
† Edewalle 1927
1924 Zr. Marie-Joseph - Valentine Struyve, * Handzame 1889,
† Handzame 1941
1928 Zr. Marie-Thérèse - Martha Beernaert, * Handzame 1899 -
1929 Zr. Rosa - Maria Lamote, * Edewalle 1906 -
1930 Zr. Dorothea - Madeleine Depuydt, * Handzame 1893 -
1939 Zr. Andrea - Bertha Dejaegher, * Kortemark 1913 tot 1945
1945 Zr. Aloysia - Gerarda Joseph, * Handzame 1920 -

Leke-leerkrachten vanaf 1927 tot 1958 :

- Jw. Maria Vanoverbeker, Werken, 1927-1959
Jw. Cecile Verduyn, Brugge, 1937-1938
Jw. Madeleine Decroos, Bovekerke, 1938-1939
Mr. André Eecloo, Veldegem, 1948-

Aangenomen gemengde School 1952 - 1959

Na lang aandringen gaf de gemeente, onder burgemeester Em. Vandekerckhove uit Edewalle, eindelijk toe de school van Edewalle ook te subsidiëren zoals de andere scholen van Handzame. In 1955 werd een vierde graad opgericht die voor de meisjes lessen in koken, naad en snit omvatte.

Op 24 mei 1955 wordt het klooster van Edewalle, samen met dat van Handzame, verenigd met dit van de H. Vincentius te Torhout.

Leerkrachten vanaf 1952 tot 1959 :

- Jw. Blanche Duyck, Bovekerke, 1953-1959

- Jw. Ivonne Wybouw, Handzame 1957-
Jw. Anna Wybouw, Handzame, 1958-1961
Jw. Cecile Neyrinck, Edewalle, 1959-

Vrije gesubsidieerde gemengde School 1959 -

Door het in werking treden van het schoolpakt werden de gemeenten ontlast van alle toelagen. In 1963 valt de vierde graad weg.

Leerkrachten vanaf 1959 :

- Jw. Frieda Theeten, Bovekerke, 1961-1967
Jw. Cecile Pollentier, Koekelare, 1965-
Jw. Noëlla Vanhulle, Wijnendale, 1967-1968
Jw. Anna Pollet, Aartrijke, 1968-

- 1m Anna Koffel, "Achtste" 1888
- 1m Maria Ahrhite, "Achtste" 1888-1888
- 1m Clara Schiller, "Kochschule" 1888
- 1m Friedrich Pfeiffer, "Kochschule" 1888-1888

Gelehrten Anna 1888

1888

aus dem Jahre 1888, in dem die erste deutsche
 durch die in der ersten Reihe von der ersten Reihe der

1888

1888

1888, die erste deutsche deutsche Schule 1888

1m Clara Schiller, "Kochschule" 1888

1m Anna Koffel, "Kochschule" 1888-1888

1m Friedrich Pfeiffer, "Kochschule" 1888

